

G.Y.Yusibova
Gəncə Dövlət Universiteti
Gəncə ş., H.Əliyev pr., 429
E-mail: forget379@gmail.com

AZƏRBAYCAN-TÜRKİYƏ HƏRBİ ƏLAQƏLƏRİNİN HÜQUQİ ƏSASI
(1990-CI İLLƏR)

Müstəqilliyini əldə etdikdən sonra Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq münasibətlərində Türkiyə Cümhuriyyəti ilə münasibətlər müstəsna əhəmiyyət kəsb etmişdir. Torpaqlarının iyirmi faizinin işğal edilməsi reallığı və müstəqilliyini qorumaq ehtiyacı Azərbaycan Respublikasını ən etibarlı dövlət kimi həmişə Türkiyəyə arxalanmağa və xarici əlaqələrinin bütün sahələri üzrə, o cümlədən hərbi sahədə əsas tərəfdaş kimi əməkdaşlıq etməyə vadar etmişdir. Məhz bu münasibətlər, 44 günlük müharibə zamanı işğal altındakı torpaqların azad edilməsində müəyyən edici amillərdən birinə çevrilmişdir. Bu məqalədə, Azərbaycan-Türkiyə hərbi əlaqələrinin inkişafının əsasını təşkil edən normativ-hüquqi sənədlərin tədqiqi aparılmışdır. Bu məqsədlə bir sıra ikitərəfli və çoxtərəfli sazişlər, müqavilələr təhlil edilmiş, mövzuya dair yazılan elmi əsərlər incələnməmişdir. Məqalənin elmi yeniliyi ondan ibarətdir ki, burada 1992-ci ildən etibarən iki dövlət arasında hərbi münasibətləri tənzimləyən ikili və çoxtərəfli müqavilələr və digər normativ sənədlər təhlil edilmişdir.

Tədqiqatın gəlidiyi nəticəsi ondan ibarətdir ki, iki dövlət arasından hərbi münasibətlərin inkişafına hüquqi əsas hazırlamaq üçün, həmçinin dövrün tələblərinə uyğun həm müdafiə məqsədli təlimlərin keçirilməsi, həm də silah-sursat-hərbi ləvazimatların tədarükü sahəsində yeni müqavilələr imzalanmış, beləliklə, hərbi münasibətlər güclü hüquqi-normativ əsaslar üzərinə qurulmuşdur.

Açar sözlər: hərbi əlaqələr, beynəlxalq müqavilə, Azərbaycan-Türkiyə hərbi əlaqələri, müştərək hərbi təlimlər

Giriş

Azərbaycan Respublikasının müstəqillik əldə etməsindən 27 il keçir. Bu müddət ərzində Azərbaycan keşməkeşli, mübarizə dolu bir yol keçmiş, addım-addım, günbəgün öz müstəqilliyini möhkəmləndirmişdir. Lakin Azərbaycanın müstəqilliyinin qorunması zərurəti, həmçinin dövlətimizin ərazi bütövlüyünə qarşı bədnam qonşularımızın təcavüzü Azərbaycanı fəal xarici siyasət aparmağa məcbur etmişdir. Buna görə də Azərbaycan aktiv şəkildə dünya geosiyasi arenasına qədəm qoymuş, həm qonşuları ilə, həm də dünyanın aparıcı güc mərkəzləri ilə hərtərəfli münasibətlər yaradaraq, özünü sülhsevər bir dövlət, eyni zamanda güvənilən tərəfdaş kimi tanıtmışdır.

Yuxarıda qeyd olunanlarla bərabər, Azərbaycanın xarici siyasətində mühüm önəm daşıyan dövlətlər də vardır. Bu dövlətlərin Azərbaycanın xarici siyasətinə, bəzi hallarda daxili siyasətinə müəyyən nöqtələrdə təsiri çox böyük əhəmiyyət daşımışdır və müasir dövrümüzdə də daşımaqda davam edir. Bu dövlətlərdən xüsusi olaraq Türkiyə, ABŞ və Rusiyanı qeyd etmək lazımdır. Həmin dövlətlərin xarici siyasətində, onların geosiyasi maraqlarında Cənubi Qafqazın yerinə baxsaq və Azərbaycanın Cənubi Qafqazın geosiyasi cəhətdən ən önəmli, siyasi və iqtisadi cəhətdən ən güclü dövləti olduğunu nəzərə alsaq, Azərbaycanın bu dövlətlərlə münasibətlərinin nə qədər əhəmiyyətli olduğunu aydın şəkildə görə bilirik.

Türkiyə Respublikasını Azərbaycanla etnik, tarixi köklər və mədəni ümumilik bağlayır. Əbəs yerə Ümummilli liderimiz Heydər Əliyev Azərbaycanla Türkiyənin “bir millət və iki dövlət” olduqlarını vurğulamamışdır. Azərbaycan müstəqillik əldə etdikdən sonra Türkiyə ilə münasibətlər daha da inkişaf etmiş, Ulu öndər H.Əliyevin və Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin uzaqgörən xarici siyasəti nəticəsində bu münasibətlər strateji hərbi-siyasi və iqtisadi partnyorluq səviyyəsinə yüksəlmişdir. Türkiyə Azərbaycanın demək olar ki, bütün sahələrdə əsas dəstəkçisi və strateji tərəfdaşdır.

Hərbi əməkdaşlığın ilk on ilinə baxış. Çanaqqala müharibəsində Azərbaycandan olan könüllülərin iştirakı, Bakının və ümumən Azərbaycanın azad edilməsində Türkiyənin dəstəyinin mühüm əhəmiyyəti, Türkiyənin İstiqlal Müharibəsi illərində Azərbaycanın maddi dəstəyi, erməni quldur dəstələrinin törətdiyi qırğınlar, Rusiya işğalı dövrlərində, iki tərəf arasında əlaqələrin mühüm hissəsini hərbi-siyasi əməkdaşlıq təşkil etmişdir [2, s. 44].

Azərbaycan Türkiyə ilə həm Şimali Atlantika Müqaviləsi Təşkilatı (NATO) çərçivəsində, həm də ikitərəfli hərbi əlaqələr baxımından münasibətlərini formalaşdırmış və inkişaf etdirmişdir. Azərbaycanın NATO ilə əlaqələrə önəm verməsi həm də Türkiyə üçün xarici siyasət və təhlükəsizlik sahəsində diqqət etdiyi mühüm məqamlar arasında yer alır [1, s. 4]. Ona görə də Türkiyə Azərbaycanın NATO ilə əlaqələrinin hər aspektdə inkişafına dəstək verir. Azərbaycan ilə NATO arasında əlaqələrin başlanğıc tarixi 1992-ci ildir. 1992-ci ildə Azərbaycan NATO-ya üzv olub. Türkiyə Azərbaycanı Sülh Naminə Tərəfdaşlıq Proqramı çərçivəsində təşkilatın “Planlaşdırma və Təhlil Prosesi” Proqramında fəal iştirak etməyə təşviq edib. NATO-nun Sülh Naminə Tərəfdaşlıq proqramında iştirak edən dövlətlər qarşısında ən mühüm öhdəliyi Sülh Naminə Tərəfdaşlıq Çərçivə Sənədinin səkkizinci maddəsində öz əksini tapıb. Şimali Atlantika Müqavilənin 4-cü maddəsini xatırladan bu maddədə qeyd olunur ki, tərəfdaş dövlətlərdən hər hansı biri öz ərazi bütövlüyü, siyasi müstəqilliyi və ya təhlükəsizliyinə birbaşa təhlükə hiss edərsə, NATO ilə məsləhətləşmələr apara bilər [6, s. 78]. Bunun üzərinə 1994-cü il mayın 4-də Sülh Naminə Tərəfdaşlıq Proqramının Çərçivə Sənədinin imzalanması ilə Azərbaycan-NATO əməkdaşlığı yeni mərhələyə qədəm qoymuşdur. Praktik olaraq, Sülh Naminə Tərəfdaşlıq, Şimali Atlantika Şurasının əsaslandığı demokratik dəyərlərə, daha çox əməkdaşlığa və bu sahədə öhdəliklərə söykənir. Proqramın əsas məqsədi, tərəflərin istəklərini nəzərə alaraq hər bir tərəfdaş dövlətlə sabitliyi qorumaq, təhdidləri məhdudlaşdırmaq və təhlükəsizlik məsələlərində NATO və Tərəfdaş dövlətlər arasında xüsusi əməkdaşlıq əlaqələrini inkişaf etdirməkdir [1, s. 2].

Məlumdur ki, 1999-cu ildə Qafqazda Cənub-Şərqi Avropa Sabitlik Paktı ideyası əsasında oxşar təkliflər irəli sürülüb. Bunlardan birincisi Ermənistanın irəli sürdüyü 3+3 (Rusiya, İran, Türkiyə və üç Cənubi Qafqaz ölkəsi) modelidir. Daha sonra Azərbaycan bu modelə dəyişiklik edərək, İrəni burdan çıxarmış və ABŞ-ı əlavə edərək öz təklifini vermişdir [11, s. 247-248]. Türkiyə bu məsələyə dair üçüncü bir təklif vermişdir. Dövrün prezidenti Süleyman Dəmirəl 2000-ci ilin yanvarında Gürcüstana səfər etdi. Səfər zamanı o, Azərbaycanın ATƏT çərçivəsində “Qafqaz Sabitlik Paktı” adı altında irəli sürdüyü təklifdən çox da fərqlənməyən bir modeldən danışib, müvafiq dövlət başçalarına məktublar da göndərib. Bu dövrdə Qərbin beyin mərkəzlərindən biri dərhal bu mövzuda ətraflı hesabat dərc etdi. Yenə bir həftə sonra Rusiya Türkiyənin bu çıxışı üçün öz təşəbbüsü ilə 3+1 formulu olan “Qafqaz dördlüyü” təklifini irəli sürdü (Bundan sonra bu dördlük iyunun 1-də Minskə zirvə toplantısı keçirdi. , 2000). Bu arada Ermənistan öz təklifini hazırlayıb və ABŞ və Aİ-ni də əlavə etməklə 3+3+2 düsturunu yenidən təklif edib [11, s. 247-248].

2000-ci illərin əvvəllərində Türkiyə keçmiş sovet respublikalarına, o cümlədən Gürcüstan, Azərbaycan və Ukraynaya qarşı ümumi xarici siyasət qurmaq qərarına gəldi. Buna görə yeni xarici siyasətdə; Siyasi və iqtisadi sabitliyə malik, müstəqil, öz aralarında sülh və

əməkdaşlıq şəraitində yaşayan, Qərb Dəyərlərini mənimsəyən ölkələrin yaşaya bilməsi və bu ölkələrin bəyan edilmiş prinsiplər çərçivəsində dəstəklənməsi önə çıxan amillərdəndir. [3, s. 7]. Bu kontekstdə Türkiyə regional güc mövqeyindən istifadə edərək sözügedən ölkələrin aktiv regional əməkdaşlığında iştirak etmək; Onların Qara Dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatından tutmuş İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatına qədər bir çox beynəlxalq təşkilatlara üzv olmalarını dəstəkləmiş və təşviq etmişdir. Digər tərəfdən, o vaxtkı prezident İlham Əliyevin 2004-cü ilin yanvarında Fransaya rəsmi səfəri zamanı Azərbaycanın Aİ ilə sıx əlaqələr qurmaq istəməsi və Türkiyənin Aİ-yə mümkün üzvlüyünün Azərbaycana müsbət təsir göstərməsi əməkdaşlığın vacibliyini vurğulayırdı. regional siyasətlərə işarə edir.

Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, 1990-cı illərdən başlayaraq regional siyasət kontekstində hərbi sahədə də əməkdaşlığın aparıldığı görünür. Bu dövrdən etibarən Türkiyə Hərbi Təlim və Əməkdaşlıq müqavilələri və logistik yardımlar vasitəsilə Azərbaycana dəstəyini artırıb və artırmaqda davam edir. Əməkdaşlıq kontekstində Azərbaycan “həyati vacib ölkə” kimi qəbul edildi və 1992-ci il avqustun 11-də Hərbi Təlim və Əməkdaşlıq Sazişləri imzalandı [8, s. 102].

1996-cı il iyunun 10-da Türkiyəyə səfər edən Azərbaycanın müdafiə naziri Səfər Əbiyev və daha sonra Baş Qərargah rəisi İsmayıl Hakkı Karadayı hərbi sahədə təhsil, texniki və elmi əməkdaşlıq haqqında saziş imzaladılar. [9, s. 102.]. Təlim çərçivəsində azərbaycanlı zabitlərin Türkiyədə təlim keçməsi və türkiyəli mütəxəssislər tərəfindən yerində təlim keçmə kimi təcrübələr də yer alıb [8, s. 102.]. 1997-ci ildə sərhəd xəttində ediləcək mülki və hərbi nəqliyyat vasitələrinin uçuşunun tənzimlənməsi məqsədilə Azərbaycan ilə Türkiyə arasında protokol və strateji əməkdaşlığın genişləndirilməsi haqqında bəyannamə imzalanıb.

Türkiyədə jandarmaya uyğun qüvvələrin hazırlanması məqsədilə “Daxili Qoşunlar Ali Hərbi Məktəbi”, yəni Daxili Qoşunların Ali Hərbi Məktəbi Türkiyə ilə 31.10.1997 tarixində imzalanmış protokol çərçivəsində birgə təlim fəaliyyətlərinə başlayıb [10].

1999-cu ildə Türkiyə Silahlı Qüvvələri Azərbaycanın Müdafiə Nazirliyinə maliyyə yardımı göstərməyə başlayıb. Bu maliyyə yardımı; Bu, müdafiə sənayesi əməkdaşlıqlarından tutmuş texniki avadanlıqların istifadəsinə qədərdir.

2000-ci ildə Türkiyə Hərbi Dəniz Qüvvələri Komandanlığı tərəfindən Azərbaycan Müdafiə Nazirliyinə müxtəlif tipli atıcı katerlər hədiyyə edilib ki, bu da Azərbaycan donanmasının Xəzərdə güclü mövqə tutmasına şərait yaradıb.

2001-ci ildə Naxçıvanda 5-ci Ordu bölgəsinin inkişafı ilə bağlı protokol imzalanıb. 2003-cü ildə kəmərlərin təhlükəsizliyini təmin etmək üçün hərbi əməkdaşlıq sazişləri imzalanıb. Yenə bu çərçivədə Türkiyə ilə Azərbaycan arasında 2003-2008-ci illər arasında maliyyə dəstəyi, hərbi təchizat və təlim sahələrində əməkdaşlıq üçün müxtəlif protokollar imzalanıb [9, s. 102-103].

Azərbaycan Hərbi Akademiyası tələbələrinin Türkiyədə təhsil almağa başlamasından sonra növbəti addım kimi Azərbaycanda Hərbi Akademiyanın yaradılmasına Türkiyə Silahlı Qüvvələrinin bilavasitə dəstəyini diqqət mərkəzində saxlamaq lazımdır. Çünki Qarabağ müharibəsinə hazırlıqsız yaxalanan və sovet dövründə hərbi təlimlərdə geridə qalan Azərbaycan Türkiyənin təcrübəsindən yararlanmaq istəyini müxtəlif yollarla göstərdi. Beləliklə, Türkiyə Azərbaycan ordusunun quru elementlərinin hazırlanmasına böyük töhfə verdi. 2001-ci il avqustun 23-də Azərbaycan Hərbi Akademiyasının ilk məzunlarının verildiyi mərasimdə Türkiyənin Baş Qərargah rəisi, ordu generalı Hüseyn Kıvrıkoğlu da iştirak edib və bu mərasim 2001-ci ildə İran-Azərbaycan böhranı əsasında yaranan İran-Azərbaycan böhranından dərhal sonra baş tutub. Xəzərin hüquqi statusunun qeyri-müəyyənliyi. Bu mərasimdən bir müddət əvvəl İran döyüş təyyarələrinin Azərbaycan hava məkanını pozaraq Xəzərdə həyata keçirdiyi uçuşlardan sonra Türkiyənin “Türk Ulduzları” adlı müvəffəqiyyətli

akrobatika uçuş komandasının buraxılış mərasimində çıxışı İrana cavab və hədə-qorxu kimi qiymətləndirilib. Türkiyə Silahlı Qüvvələri ilə Azərbaycan Silahlı Qüvvələri arasında 2000-ci il aprelin 5-də imzalanmış protokol çərçivəsində Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin Tədris və Təlim Mərkəzi 2001-ci il martın 26-da açılıb. Bu mərkəz komanda heyətinə NATO standartlarında təkmil hərbi elmi təlim vermək üçün tamamlayıcı qurum kimi yaradılmışdır [10].

Sülh Naminə Tərəfdaşlıq Proqramı çərçivəsində ordusunun NATO standartlarında yenidən qurulması siyasətini həyata keçirməyə çalışan Azərbaycan 1997-ci ildən Təşkilatın Planlaşdırma və Təhlil Prosesi proqramında fəal iştirak edir. Bu proqram çərçivəsində ölkənin müdafiə sistemində əsaslı dəyişikliklər edilib, Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin infrastrukturunun, texniki təchizatının və müdafiə qabiliyyətinin NATO standartlarına uyğunlaşdırılması istiqamətində bir çox layihələr həyata keçirilib. 1997-ci ilin yanvarında Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin tərkibində Sülh Korpusu yaradıldı. 1999-cu il oktyabrın 20-də Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Türkiyə Respublikası Hökuməti arasında Kosovo Türk Batalyonu Əməliyyat Qrupu tərkibində Kosovoya gedən Azərbaycan bölməsinin statusu haqqında saziş Azərbaycan Parlamenti tərəfindən təsdiq edildikdən sonra, Azərbaycan Sülh Korpusunun bir qrup əsgəri bu istiqamətdə öz vəzifələrini yerinə yetirməyə başlayıb [1, s. 5]. NATO-nun baş katibi Lord Corc Robertson Azərbaycanın müdafiə naziri Səfər Əbiyevlə görüşündə Azərbaycan Sülhməramlı Qüvvələrinə təşəkkür edib və “Azərbaycanın Kosovodakı 40 mindən çox Sülh Korpusu əsgəri arasında xüsusi mövqeyə malik olduğunu” vurğulayıb. Aydın məsələdir ki, Azərbaycan bölməsinin rolu o qədər önəmlidir ki, bölmənin türk batalyonunun tərkibində vəzifə götürməsi də öz təsirini göstərir.

Türkiyənin köməyi ilə Azərbaycan Ali Hərbi Məktəbi NATO standartlarına keçib. 2001-ci ilin avqustunda bu məktəb NATO standartlarına tam uyğun təlim keçmiş ilk məzunlarını yetişdirdi. Azərbaycanın o vaxtkı prezidenti Heydər Əliyev məzuniyyət mərasimində iştirak etmək üçün Azərbaycanda səfərdə olan Türkiyə Silahlı Qüvvələrinin Baş Qərargah rəisi Hüseyn Kıvrıkoğlu ilə görüşmüş, çox məmnun olduğunu vurğulayaraq demişdir: “Azərbaycan ordusunun formalaşdırılması, təlimi və modernləşdirilməsində Türkiyə Silahlı Qüvvələrinin rolunu çox mühüm hesab edirik və hesab edirik ki, bu istiqamətdə səylər artırılmalıdır” [5].

Azərbaycan ordusunun gücləndirilməsi Türkiyənin hərbi təhlükəsizlik siyasətinin də mühüm tərkib hissəsidir. Bu məqsədə xidmət edəcək fəaliyyətlərin həyata keçirilməsi üçün Türkiyə NATO-nun imkanlarından Azərbaycanın yüksək səviyyədə istifadə etməsi üçün əlavə tədbirlər də təklif etmişdir. 2001-ci ildə Azərbaycanda həyata keçirilən NATO-nun “Cooperative Determination 2001” tətbiqatı zamanı Azərbaycana gələn NATO Cəbun-Şərqi Avropa Birləşmiş Qüvvələrinin komandanı general Oktar Ataman belə təlimlərin əsas məqsədinin NATO ilə Sülh Naminə Tərəfdaşlıq proqramına daxil olan ölkələrin orduları arasında birgə fəaliyyəti və əməkdaşlığı inkişaf etdirmək olduğunu qeyd etmişdir [5]. NATO çərçivəsində birgə fəaliyyət, NATO-nun Kosovodakı qüvvələri (KFOR) və Əfqanıstanda Türkiyə Sülhməramlı Qüvvələrinə tabe olan Beynəlxalq Təhlükəsizliyə Yardım Qüvvələri (ISAF) ilə birgə fəaliyyət, Azərbaycan silahlı qüvvələrinin infrastruktur və sistemlərinin yenilənməsi və NATO-nun standartlarına tam keçid, Türkiyə Baş Qərargahının Azərbaycana göstərdiyi qarşılıqsız maliyyə və texniki yardım hərbi sahədə Azərbaycan-Türkiyə əlaqələrinin hər sahədə inkişafına yaxşı nümunədir [13].

Azərbaycan-Türkiyə hərbi əlaqələrini dörd kateqoriya üzrə qiymətləndirmək olar: hərbi-siyasi, hərbi-texniki, hərbi-elmi və səhiyyə. Bu gün bu iki ölkə istər NATO-nun müəyyən proqramları, istər “Sülh Naminə Tərəfdaşlıq” proqramı, istərsə də hərbi əməkdaşlıq sazişi çərçivəsində həyata keçirilən tədbirlər vasitəsilə hərbi-siyasi əməkdaşlığı gücləndirir. Hərbi-

texniki sahəyə gəlincə, Türkiyənin Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinə müasir nəqliyyat texnikası və hərbi texnologiya yardımını diqqət çəkir. Bu gün Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin əhəmiyyətli bir hissəsi (Jandarma və Milli Ordu hissələrinin əhəmiyyətli hissəsi), xüsusən də Naxçıvandakı bütün Ordu Türkiyə istehsalı olan nəqliyyat sistemləri ilə təchiz olunub. Türkiyənin hərbi dəstəyi sayəsində Azərbaycan əsgərlərinin böyük əksəriyyəti müasir texniki vasitələrdən istifadə edə bilər.

Türkiyənin verdiyi hərbi yardım əsasən Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin NATO ilə əməkdaşlıq imkanlarının artırılmasına, Azərbaycan əsgərlərinin Türkiyədə və NATO-nun təlim mərkəzlərində xüsusi təlimlər keçməsinə yönəlib.

Türkiyəli hərbi ekspertlər Azərbaycan hərbi məktəblərində və bəzi hərbi hissələrdə təcrübələrini buradakı əsgər və tələbələrə bölüşürlər. Azərbaycan əsgərləri və qaziləri zərurət yarandıqda Türkiyədəki hərbi səhiyyə müəssisələrindən tibbi xidmət ala bilərlər. NATO ilə uyğunlaşma proqramlarının həyata keçirilməsi həm Azərbaycan, həm də NATO üçün vacibdir. Azərbaycanın Türkiyənin təcrübəsindən yararlanması və bu uyğunlaşdırma proqramlarının həyata keçirilməsinə yardım etməsi daha əlverişlidir.

Bütün bunlar diqqətə alınaraq, Azərbaycanda həm hərbi normativ-hüquqi bazanın formalaşdırılması prosesi, hərbi nizamnamələrin qəbulu, hərbi rütbələrin müəyyənləşdirilməsi və verilməsi kimi məsələlər, Türkiyənin hərbi sistemə uyğun olaraq həyata keçirilmişdir [4].

Nəticə

Azərbaycan müstəqilliyini elan etdiyi 1991-ci ildən etibarən onu tanıyan ilk dövlət Türkiyə Respublikası olmuşdur. Belə bir güclü əsas üzərinə qurulan ikili münasibətlər, iki dövlət arasında hərbi-siyasi münasibətlərin də inkişafında özünü göstərmişdir. 1992-ci ildə tərəflər arasında ilk hərbi sənədlərin imzalanması ilə başlayan Azərbaycan-Türkiyə hərbi münasibətləri, on il kimi qısa bir müddətdə yeni hüquqi sənədlərin imzalanması ilə hərbi-siyasi münasibətlərin demək olar ki, bütün sahələrini əhatə etmişdir. Bu gün iki dövlət arasında güclü hərbi-siyasi münasibətlərin mövcud olmasının əsasını, məhz, müstəqilliyimizin ilk illərində iki dövlət arasında imzalanan müqavilələrə, bu müqavilələrə əsaslanan planlı inkişafa dayanır. Türkiyə-Azərbaycan hərbi-siyasi əlaqələri müasir dövrdə Cənubi Qafaz regionu üçün də sülh və əmin-amanlığın əsas qarantına çevrilməkdədir.

ƏDƏBİYYAT

1. Askerzade A. NATO çərçevesində Azərbaycan-Türkiyə askerî işbirliyi və bölgəsel güvenlik sorunları // Karadeniz Araştırmaları, 2009. № 20, s. 1-17.
2. Aydın U. Türkiye-Azerbaycan İlişkilerinin Son On Yılı (2006-2016): Kardeşlikten Stratejik İşbirliğine Uzanan Yol // Avrasya Uluslararası Araştırmalar, 2018. 6/13, s. 38-62.
3. Aydingün, İ., Balım Ç. Bağımsızlıklarının Yirminci Yılında Azerbaycan, Gürcistan ve Ukrayna Türk Dilli Halklar - Türkiye ile İlişkiler. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, 2012.
4. Ayna. 2005, 16 İyul.
5. Azərbaycan. 2001, 13 Noyabr.
6. Babayeva V. Haydar Aliyev Dönemi Türkiye-Azerbaycan İlişkileri. İstanbul Ticaret Universiteti Sosyal Elmler İnstitutu. İstanbul, 2013.
7. Bağbaşıoğlu A. Transatlantik İlişkiler Bağlamında “Küresel Ortaklar” ve “Akıllı Savunma” // Adam Akademi, 2013. 3/1, s. 75-92.
8. Çelikpala M. Türkiye ve Kafkasya: Reaksiyoner Dış Politikadan Proaktif Ritmik Diplomasiye Geçiş // Uluslararası İlişkiler, 2010. 7/25, - 93-126.
9. Ekşi M. Türkiye-Azerbaycan İlişkileri: Söylemden Reelpolitiğe. // Avrasya Etüdləri, 2009. 36, s. 95-112.

10. İxtisaslaşdırılmış hərbi ali təhsil müəssisələri [Elektron resurs] / URL: <https://www.seferberlik.gov.az/az/military/menu/detail/249/>
11. İmanbeyli, V. Modern Dönemde Kafkaslarda İşbirliyi Modelleri // Avrasya İncelemeleri, 2015. IV/2, s. 224-253.
12. Kasapoğlu, C. Türkiye-Azerbaycan: Savunma İşbirliğinden Askeri İttifaka [Elektron resurs] / 2017. URL: <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/turkiye-azerbaycan-savunma-is-birliginden-askeri-ittifaka/952323>
13. NATO's relations with Azerbaijan [Elektron resurs] / URL: <http://www.w3.org/TR/xhtml1/DTD/xhtml1-transitional.dtd>

УДК 81

Г.Я.Юсубова
Гянджинский Государственный Университет

ПРАВОВАЯ ОСНОВА АЗЕРБАЙДЖАНО-ТУРЕЦКОГО
ВОЕННЫЕ ОТНОШЕНИЯ (1990-Е ГОДЫ)
РЕЗЮМЕ

Ключевые слова: военные отношения, международное соглашение, азербайджано-турецкие военные отношения, совместные военные учения

После обретения независимости отношения с Турецкой Республикой стали чрезвычайно важными в международных отношениях Азербайджанской Республики. Реальность оккупации двадцати процентов своей земли и необходимость защиты своей независимости заставляли Азербайджанскую Республику всегда полагаться на Турцию как на самое надежное государство и сотрудничать как на главного партнера во всех областях своих внешних отношений, включая военную. Эти отношения стали одним из определяющих факторов освобождения оккупированных земель в ходе 44-дневной войны.

В данной статье были изучены нормативно-правовые документы, составляющие основу развития азербайджано-турецких военных отношений. С этой целью был проанализирован ряд двусторонних и многосторонних соглашений и договоров, а также исследованы научные работы, написанные на эту тему. Научная новизна статьи заключается в том, что здесь анализируются двусторонние и многосторонние соглашения и иные нормативные документы, регулирующие военные отношения между двумя государствами, начиная с 1992 г.

Вывод исследования заключается в том, что в целях подготовки правовой базы для развития военного потенциала между двумя государствами были подписаны новые соглашения в области оборонной подготовки и поставок вооружения, боеприпасов и военной техники в соответствии с требованиями времени. Таким образом, военные отношения строятся на прочной правовой и нормативной основе.

LEGAL BASIS OF AZERBAIJAN-TURKIYE MILITARY RELATIONS (1990's)
SUMMARY

Key words: military relations, international agreement, Azerbaijan-Turkiye military relations, joint military trainings

After gaining its independence, the relations with the Republic of Turkiye became extremely important in the international relations of the Republic of Azerbaijan. The reality of occupying twenty percent of its land and the need to protect its independence have made the Republic of Azerbaijan always rely on Turkiye as the most reliable state and cooperate as the main partner in all areas of its foreign relations, including the military. These relations became one of the determining factors in the liberation of the occupied lands during the 44-day war.

The normative-legal documents that form the basis of the development of Azerbaijan-Turkiye military relations have been studied in this article, For this purpose, a number of bilateral and multilateral agreements and contracts were analyzed, and scientific works written on the subject were investigated. The scientific novelty of the article is that bilateral and multilateral agreements and other normative documents regulating military relations between the two states have been analyzed here since 1992.

The conclusion of the study is that in order to prepare a legal basis for the development of military capabilities between the two states, new agreements were signed in the field of defense training and the supply of weapons, ammunition and military equipment in accordance with the requirements of the time. Thus, military relations are built on strong legal and normative foundations.

Daxil oldu: 09.02.2023-cü il